

ชนิดและการกระจายพันธุ์ของพืชต่างถิ่นรุกรานในกลุ่มป่าแก่งกระจาน

Species and Distribution of Invasive Plants in Kaeng Krachan Forest Complex

นายชัยณรงค์ วิทยาวงศ์¹

นายพยัคฆ์ มณีเนกคุณ¹

นายปราโมทย์ จงกลวานิชสุข¹

นางสาวนรินทร์รัตน์ ป้อมอิม¹

นายรัชชัย วงศ์ประเสริฐ²

นายมานพ ผู้พัฒน์¹

นายนิรัตน์ จินตนา¹

นายวรตลย์ แจ่มจำรูญ²

Abstract

This study is a part of biodiversity management research project in Kaeng Krachan forest complex carried out between 2008-2011, of which the objectives are to identify species, estimate numbers, observe the distribution, and evaluate the status of invasive species. Field survey was made of 53 locations based on ecosystems and landuse types within the studies area. In each location, survey was made in approximately 30-100 plots of which the size is 1x1 m square. Important value index (IVI) was used to determine the status of invasive species and their distributions across the natural forest determined by the proximity to point sources and light intensity related to their crown covers.

In Krang Krachan forest complex, the studies found that total numbers of alien species is 294 species. The number of those considered invasive species is 110 species. With respect to forest compartments, Krang Krachan National Park, Krui Buri National Park, Chalerm Prakiat Thai Prachan National Park, and Mae Num Pa Chee Wildlife Sanctuary has been inhabited by 86, 76, 58 and 58 invasive species respectively. The habits of those invasive species are herb and grass, shrub and climber, aquatic, tree, and climber to which 68, 19, 9, 8, and 6 invasive species belongs respectively. Taxonomically, the invasive species are comprised of 39 families, 91 genera, and 110 species. In descending order of numbers, most of them belong to Leguminosae, Compositae, Gramineae, Amaranthaceae, and Euphorbiaceae. The most important species in accordance to IVI values are *Chromolaena odoratum*, *Praxelis clematidea*, *Leucaena leucocephala*, *Synedrella nodiflora*, *Megathyrus maximus*, *Pennisetum polystachyon*, *Mimosa pudica*, *Lantana camara*, *Aeschynomene americana*, and *Passiflora foetida*.

¹กลุ่มงานวิจัยพันธุ์พืชป่ามีค่า หายาก และใกล้สูญพันธุ์ กองคุ้มครองพันธุ์สัตว์ป่าและพืชป่าตามอนุสัญญา

²สำนักงานหอพรรณไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช

Most of invasive species established across service areas of the national parks and forest margins connected to reservoirs, roads, cultivated lands, severely degraded forests, and newly reforested lands. A few invasive species, less than 5 species, were found in intact mixed-deciduous, dry evergreen forest areas, or dense forest along streams. In relation to light intensity, the number of invasive species is positively related to light intensity. For instance, the fewest species were found in dry evergreen forest where light intensity is less than 5%.

Key words : Invasive Plants, Distribution, and Kaeng Krachan Forest Complex

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยภายใต้ชุดโครงการวิจัยบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่กลุ่มป่าแก่งกระจาน ดำเนินงานวิจัยระหว่างปี พ.ศ. 2551 – 2554 มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชนิด ปริมาณ และการกระจายพันธุ์ของพืชต่างถิ่น รวมถึงการประเมินสถานภาพของพืชต่างถิ่นที่มีสถานภาพรุกรานในแต่ละพื้นที่ ภายในพื้นที่กลุ่มป่าแก่งกระจาน โดยการจำแนกพื้นที่สำรวจตามระบบนิเวศและประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทำการเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำบัญชีรายชื่อพืชต่างถิ่นและพิจารณาความเป็นพืชต่างถิ่นรุกรานหรือไม่รุกรานตามเกณฑ์ ในพื้นที่สำรวจทั้งสิ้น 53 จุด วางแปลงตัวอย่างชั่วคราว ขนาด 1 x 1 ตารางเมตร ประมาณ 30 – 100 แปลงต่อจุดสำรวจ (ประมาณ 2,500 แปลง) เพื่อประเมินสถานภาพความรุนแรงตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยใช้ค่าดัชนีความสำคัญและลำดับค่าดัชนีความสำคัญ นอกจากนี้ได้ศึกษาการกระจายพันธุ์ของพืชต่างถิ่นรุกรานเข้าสู่พื้นที่ธรรมชาติ โดยพิจารณาจากอิทธิพลของระยะห่างจากแหล่งกระจายพันธุ์และความเข้มข้นที่มีผลต่อพื้นที่ปกคลุมของพืชต่างถิ่น

กลุ่มป่าแก่งกระจานพบพืชต่างถิ่นทั้งสิ้น 294 ชนิด ในจำนวนนี้เป็นพืชต่างถิ่นที่มีสถานภาพรุกราน 110 ชนิด โดยพื้นที่อนุรักษ์ที่พบพืชต่างถิ่นรุกรานมากที่สุดเรียงตามลำดับดังนี้คือ อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน 86 ชนิด อุทยานแห่งชาติกุยบุรี 76 ชนิด อุทยานแห่งชาติเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน 58 ชนิด และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่น้ำภาชี 58 ชนิด เมื่อแบ่งตามลักษณะวิสัยพบว่าเป็นไม้ล้มลุกและหญ้า 68 ชนิด ไม้พุ่มและไม้พุ่มทอดเลื้อย 19 ชนิด ไม้น้ำ 9 ชนิด ไม้ต้น 8 ชนิด และไม้เลื้อย 6 ชนิด หากจำแนกตามระบบอนุกรมวิธานได้จำนวน 39 วงศ์ 91 สกุล และ 110 ชนิด วงศ์ที่พบมากที่สุด 5 อันดับแรกได้แก่ วงศ์ถั่ว (Leguminosae) วงศ์ดาวเรือง (Compositae) วงศ์หญ้า (Gramineae) วงศ์บานไม่รู้โรย (Amaranthaceae) และวงศ์เปื้อน (Euphorbiaceae) ตามลำดับ พืชต่างถิ่นรุกรานที่สำคัญสูงสุด 10 อันดับแรก ได้แก่ สาบเสือ (*Chromolaena odoratum*) สาบแมว (*Praxelis clematidea*) กระจิน (*Leucaena leucocephala*) ผักแครง (*Synedrella nodiflora*) หญ้ากีนี (*Megathyrsus maximus*) หญ้าขจรจบ (*Pennisetum polystachyon*) ไมยราบ (*Mimosa pudica*) ผกากรอง (*Lantana camara*) โสนเขา (*Aeschynomene americana*) และกะทกรก (*Passiflora foetida*)

จากการศึกษาพบว่าพืชต่างถิ่นรุกรานส่วนใหญ่ปรากฏมากในเขตบริการ และพื้นที่โล่งชายป่าติดขอบอ่างเก็บน้ำ แนวถนน พื้นที่เกษตรกรรม รวมถึงป่าเสื่อมโทรมหรือป่าปลูกฟื้นฟูที่ยังมีสภาพโล่งอยู่ สำหรับในเขตป่าธรรมชาติที่สมบูรณ์ ทั้งป่าเบญจพรรณและป่าดิบแล้ง ตลอดจนริมลำธารที่ร่มครึ้มด้วยต้นไม้หนาแน่น จะพบพืชต่างถิ่นรุกรานน้อยมากไม่เกิน 5 ชนิด และมีระดับของการรุกรานต่ำมาก สำหรับการกระจายพันธุ์ของพืชต่างถิ่นรุกรานเข้าสู่พื้นที่ป่าพบว่ามีความผันแปรตามความเข้มแสง โดยป่าดิบแล้งมีการป้องกันการรุกรานได้ดีกว่าป่าเบญจพรรณและป่าเสื่อมโทรมเนื่องจากความหนาแน่นของหมู่ไม้ ทำให้แสงส่องถึงพื้นป่าได้ไม่เกิน 5 % และแทบจะไม่พบพืชต่างถิ่นรุกรานขึ้นอยู่ได้ที่ความเข้มแสงระดับนี้

คำหลัก : พืชต่างถิ่นรุกราน การกระจายพันธุ์ กลุ่มป่าแก่งกระจาน